

A mesterlegények zendüléseiről

Még akkor nem volt május. Csak a naplárban, de ott is úgy hívták, hogy tavasz hava. Rendi világ volt ezernyolcszáznegyvenben. (Régi újságlapok bekötött példányait olvasom). Szagolom ezeket az ócska lapokat: elporladt az unokája is aki teleírta, nyomtatta, aztán befűzte és bekötötte... elpusztult nem egy világ, de ezek megmaradtak.

S most olvasom őket. Az utód, a dédunoka vagy ükunoka érthető szomjúságával. Nekem a történelem érzékléséhez — én úgy vagyok vele — valami kézzelfogható tárgy kell: kő, épület, könyv, újság-lap, — szóval valami korabeli dolog. Ez mindig fellelkesít, mert materiális bizonyítékát látom az elmerült kornak. S ha ez a fétis, az a régi tárgy, tetejébe még szavakat, eszméket, összefüggő írást is tartalmaz, nyomtatott betűt, tehát korrajzot — áldomást csapnék legszívesebben.

Mert megbökött ez — az a poros, máladozó lapokról: kultúrhistoria, közgazdaság, vasutak — akkoriban mint a világ új csodája — de elhomályosított mindent egy írás a mesterlegények zendüléséről. Azt a nemjóját! Hát akkor is volt már Május?

Május talán még nem, csak Tavasz Hava, de mesterlegények már akkor is voltak. Úgy sőt most egyszerre ez a szó, hogy mesterlegények. Zendülő mesterlegények. Apám már úgy mondta, hogy: iparossegéd koromban, de vándorkönyvében öregapám még mesterlegényként szerepelt az ötvenes évek végén s a szó ízes, összetételében van valami archaikus por. Feltétlenül két nagy csizma jár hozzá — az is úgy vállra akasztva jó időben, hogy kimélje a gazdája — meg az elképzelés, hogy a mesterlegény valahol külföldön járja a waltot, valahol a fremdben (nem is lehet ezt másként kifejezni). S hogy ezek a csizmas vándorok zendültek volna? De hiszen ez valahol a munkásmozgalom kezdete!

Az, a legeleje. Még akkor nem volt Má-

jus, de mesterlegények már voltak s lásuk mit ír róla ez a régi újság-lap?

„A' mesterlegények zendüléseiről. Gyakran sértettnek hiszi magát a legény mestere által vagy általában egy céh legényei s mestereitől. A legény ekkor a herbergre megyen, elbeszéli a többi legényeknek sérvét, vagy a legények összesen kik magokat mestereik által megsértettnek hiszik öszszegyűlnek a herbergben és tanácskoznak a szenvedett igazságtalanságról p. o. a napibér leszállítása miatt”.

Szóval a dolog kezd kialakulni: bér-sztrájk készül. De van ott p. o. más is.

„Néha azonban, ritkán, összegyűlnek a legények a herbergben midőn azt hiszik hogy a helyhatóság által megsértettek, p. o. ha egy vagy több legény egy elkövetett kihágás miatt megbüntetteték. Ekkor minden legény fölkel, odahagyja munkáját, ki nyilatkoztatja mesterének miszerint előbb nem dolgozandik, míg elégtételt nem nyernek vagy kívánságuk nem teljesül”.

Tehát kitér a sztrájk: a legények nem dolgozandnak, ez azt jelenti. Látjuk is mindjárt a cikkirő éles bírálatát:

„Ekkor szünetlen a herbergben vagy más kocsmában ülnek isznak és énekelnek azon reményben, hogy a kibékülés után azon mester, ki ellen panaszik volt vagy az egész czéh a borpénzt (Zeche) megfizetendi. Ha ezen idő közben egy vándor legény jön a városba, nem szabad munkába lépnie, hanem vagy távozni kénytelenítetik vagy a többi legénnyel dözsöl”.

Rumy Károly, úgy hívták a nemes professzor urat aki a nép szájába rájja milyen is, ha zendül a mesterlegény. Ő az előhírnöke a későbbi évtizedek írónemzedékének, amely a sztrájk kitérése körül nem mulasztja el soha az alkoholt és a dözsölést belekeverni a „strike” jelenetbe s látható minden illusztrációban a kocsmablaküvegéhez odanyomott csecsemő any-

ja mutogatja pólyában a sztrájkoló munkásnak (mert ekkor már a nők is sztrájkoltak, nem csak a legények) mintegy mentőként hogy erre is gondolj, ha felállsz a munkától! Szerencsére Rummy még ezt nem tudta, mert ezek a mesterlegények nem rendelkeztek utóddal: saját sorukat intézték csupán, utód bevonás nélkül.

„Ha a mesterek a legényeket soká ezen állapotban hagyják, anélkül, hogy velük gondolnának és ha a hatóság is az ügybe elegyedik, akkor ezek által még a többi céhek legényei is föllázaszhatnak, azon ürüggyel hogy közös ügy ez a legényeknek, nem engedni a mestereknek. Így fönnakad egy munka a másik után több kézművesnél. Vannak példák holly illy fölkelések által még a malmok is megállítottak. Ha mindez nem használ, akkor a legények mind elköltöznek egy határhelyre, honnan csúfleveleket küldözgetnek a czéhek ellen és azzal fenyegetik, miszerint semmi legényt sem szenvedendnek és dolgozni sem engedik azon városban, s

ha mégis fölvennék a munkát, azok megbüntetendnek. Ilyenkor néha a más városok legényeit is fölbujtogatják”.

A cikkirő aztán kemény paragrafusokba szedi a zendülések, megfékezésének módjait: szerepel abban polgárórség, katonaság, ágyú és gyilok. Ágál a céhrendszer ellen is, legjellemzőbb mégis ez a mondata:

„A legények fölkelésére nézve legveszedelmesebb czéhek azok amelyeknek a legényekre nézve tuiajdon mestertanyájuk van, hol összecopor-tosulhatnak. Kell tehát, hogy a legények tanyái kevesitessenek vagy eltöröltessenek...”

Valamit sejt Rummy professzor a szervezkedésről, valahol már kerülgeti a valóságot ott a századok mélyén, száztiz esztendő előtt... Valami már izzott azoknak a herbergeknek levegőjében, abban a városperemi életben, amely később a májust is megszülte, a munkásság általános nagy ünnepét és megszülte a forradalmakat is. Valamit már tudhattak azok a zen-

VÁZLAT

dülő mesterlegények a munkásösszefogás erejéről, vagy arról a koromról, amely egyre hull-hull a kéményekből alá:

*A város peremén ahol élek
beomló alkonyokon
mint pici denevérek, puha
szárnyakon száll a korom.*

Ez a korom, igen, amely később lerakódik a lelkekre is, másfajta embert teremtett. De az is bizonyos, hogy első pihéje a zendülő mesterlegények arcát furdatték először. Ők találkoztak elsőnek ezzel a korommal, de ugyanakkor a sztrájkkal is, mint fegyverrel s a vele szembeszógezett

erőszakkal. Az az ének ott a herbergeken már az új kor nótája volt: érthetetlen az akkori kor bölcsei, boncai és céhmes-
terei számára. Proletárének, sztrájkdal. Dal a Májusról. Merész új nóta volt: had-
üzenet.

*Moshatja vér is — ilyenek vagyunk.
Új nép, másfajta raj
Másként ejtjük a szót, fejünkön
másként tapad a haj...*

Ők voltak a Munkás-május első előfutárai, a zendülő mesterlegények.

Majtényi Mihály

Pechán Béla

Erdékes mese